

معرفا کتاب فهرست اسناد موقوفات ایران، دفتر پنجم: شهرستان یزد و حومه

سید امیرحسین کامرانی راد

اسناد و مدارک موقوفات از معتبرترین و اصیل‌ترین منابع تحقیقی برای تاریخ اجتماعی و سیاسی به شمار می‌روند. در استان یزد تعداد قابل توجهی از این مدارک آرشیوی وجود دارد که تاکنون مورد تحلیل و بررسی قرار نگرفته‌اند. بررسی اولیه این اسناد حاکی از دست و دلبازی و بلند نظری مردمان دوره‌های مختلف است که یا اهل این منطقه از کشور بوده‌اند یا روزگار آنها را به اینجا کشانده بود. آنها آگاهانه و با اشراف کامل، درآمد حاصل از موقوفات را به مصارفی اختصاص داده‌اند که نیاز روزگارشان بوده است. با پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی و توجه روزافزون به میراث پر بار اسلامی، اهتمام به طبقه بندی و نشر آثار مکتوب فزونی یافته است. در همین راستا سازمان اوقاف و امور خیریه نیز در دهه اخیر بر آن شد تا اسناد موجود را از لابه لای پرونده‌های جاری موقوفات بیرون آورد و در اختیار پژوهشگران قرار دهد تا هر یک، بنا به ذهن خلاق خود به بررسی و تحلیل

آنها بنشینند.

علاوه بر آن که می‌توان این اسناد را به عنوان یک منبع دست اول به تنهایی مورد کنکاش قرار داد، همچنین می‌شود از آنها به عنوان یک منبع غنی و مکمل در ساز و کار و نتیجه بخشی تحقیقات، بهره برد.

این کتاب که پنجمین دفتر از «فهرست اسناد موقوفات ایران» در دو جلد است، حاوی یک هزار و سیصد و سی و هفت وقفنامه و مدارک وقف شهرستان یزد از دیرباز تا امروز است که گردآوری و تدوین آن، دو سال زمان برده است. این کار ارزشمند، بر اساس دو همایش مربوط به ساماندهی اسناد وقفی در ساری و تهران و دستورالعمل‌های سازمان ابلاغی از دفتر اسناد و شناسایی موقوفات به انجام رسیده است.

اسناد و مدارک وقف از چند دهه اخیر همواره مورد توجه پژوهشگران داخلی و خارجی بوده است. آنها یا تحقیقی کلی انجام داده‌اند از قبیل: عبدالوهاب طراز، مؤلف کتابچه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ارضا از افاضت الوفا
مجمع وزار قضا

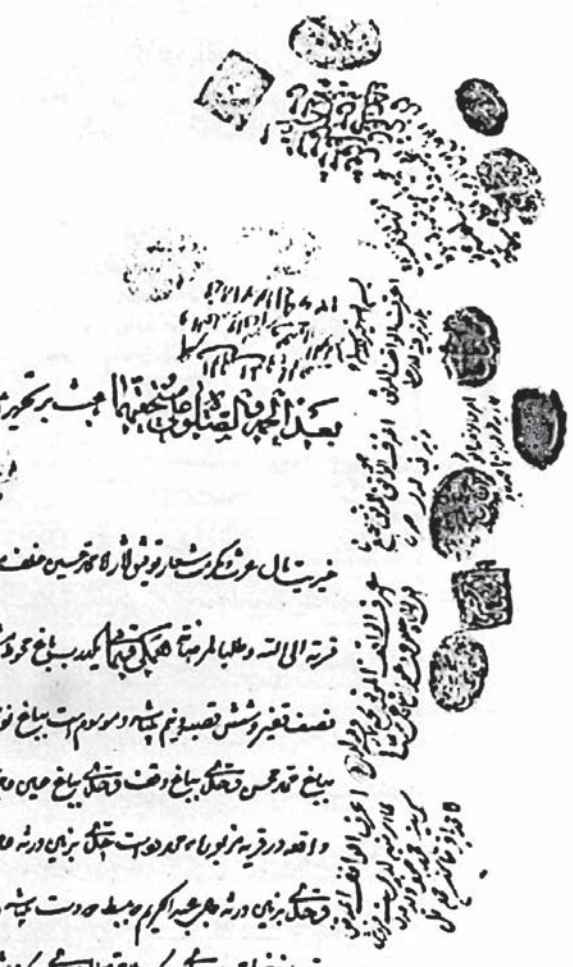
معاذنی بنی
فرضه اصل از آنجا که...

بعد از این که...

غیرت مال...

فرضه الی...

نصف غیره...

نصف غیره...
ارضا از افاضت الوفا
مجمع وزار قضا

معرفی کتاب فهرست اسناد موقوفات ایران، دفتر پنجم: شهرستان یزد و حومه

نقد و معرفی

موقوفات یزد^۲ و طرب، مؤلف جامع جعفری^۳ و استاد ایرج افشار، مؤلف مجموعه یادگارهای یزد^۴ و محمد رضا تصدیقی با یادگار ماندگار^۵ و برخی نیز جزیبی نگری کرده‌اند از قبیل: نوبوآکی کندو، مؤلف مقاله «پیشینه اجتماعی و اقتصادی خوانین یزد»^۶ و محمد جواد عرفان‌فر، مؤلف مقاله «گزیده‌ای از مصارف خواندنی در متون وقفنامه‌های استان یزد»^۷.

در طول سی و پنج ساله گذشته، رشد موقوفات نسبت به قبل از پیروزی انقلاب اسلامی چشمگیر بوده است و مصارف نیز دچار تحول شده‌اند.

اسناد موقوفات شهر یزد و حومه آن که در این کتاب فهرست وار آمده، در اداره کل اوقاف و امور خیریه استان یزد نگهداری می‌شوند و حدود بیست و سه فقره از آنها مربوط به پیش از دوره قاجار، ششصد فقره مربوط به دوره قاجار، سیصد و پانزده فقره مربوط به دوره پهلوی و حدود سیصد و شصت و نه فقره مربوط به دوره حکومت مقدس جمهوری اسلامی است.

لازم به ذکر این که:

۱. در مواردی که شخص یا اشخاص، خود برای تنظیم سند اقدام کرده‌اند: ابتدا نام و شهرت آنها و به دنبال آن نام و شهرت پدر یا همسر ذکر شده است.

۲. در مواردی که تنظیم سند به وصی سپرده شده است: ابتدا نام و شهرت وصی، سپس نام و شهرت موصی درج گردیده است.

۳. در مواردی که تنظیم سند به وکیل سپرده شده است:

ابتدا نام و شهرت وکیل و به دنبال آن نام و شهرت موکل آورده شده است.

۴. در مواردی که یک شخص چند وقفنامه یا حبس‌نامه دارد، هر سند به طور مستقل معرفی شده است.

۵. در مواردی که نام شخص مشخص نیست، به جای آن خط تیره (-) کشیده شده است اما سایر اطلاعات، مطابق معمول در سطر بعد ارایه شده است.

۶. در مواردی که وقف یا حبس گروهی است، اسامی به ترتیب الفبا

آمده است.

۷. برخی از اسناد دارای چند وقفنامه است که توسط یک شخص یا افراد مختلف وقف گردیده که برای آنان هویت مستقل و به عبارتی یک وقفنامه فردی در نظر گرفته شده است. این قبیل از وقفنامه‌ها در ضمن فهرست چنین معرفی شده‌اند: وقفنامه (در حاشیه یا ادامه سند ردیف...)

۸. اسنادی که نسخه‌ای از آن در آرشیو سازمان اوقاف و امور خیریه وجود داشته است، در ضمن فهرست در محل درج شماره پرونده با قید آرشیو معرفی شده و شماره سند نیز مقابل آن آمده است.

از ویژگی‌های این مجموعه ارزشمند، نمایه اماکن موقوفه و موقوف‌علیه و نمایه القاب، نسبت‌ها و مشاغل می‌باشد و در پایان هم برگزیده تصاویر برخی از موقوفات شهرستان یزد آمده است.

پی‌نوشت‌ها:

۱. پژوهش و تدوین: محمد جواد عرفان‌فر.
۲. فرهنگ ایران زمین، به کوشش ایرج افشار (۱۳۴۱).
۳. جامع جعفری، محمد جعفر نائینی طرب، به کوشش ایرج افشار، تهران، انجمن آثار ملی (۱۳۵۳).
۴. تهران، انتشارات نیک‌روشن (۱۳۴۸) - (۱۳۵۰).
۵. اداره کل اوقاف و امور خیریه استان یزد (۱۳۸۰).
۶. فصلنامه وقف میراث جاویدان، ش ۲۹، صص ۷۳-۸۲.
۷. فصلنامه فرهنگ یزد، ش ۳۰، صص ۲۸-۴۵.